

דף קח.

עין משפט א.

ח"מ סימן קסג סעיף ד

ד. כל הדברים הצריכים לשמירת העיר לוקחים אפי' מיתומים חוץ מתלמידי חכמים שאינם צריכים שמירה שתורתן שומרתן.³

אבל לתיקון הדרכים לוקחים אפי' מן החכמים אבל אם כל העם יוצאים לתקן בעצמם הדרכים אין תלמידי חכמים יוצאים⁴ משום שלא יבואו לזלזל עצמם בפני עמי הארץ.

ה. היו חופרין נהר להביא מים לעיר, גובין אפי' מיתומים שזו זכות להם שיוכלו להשקות שדותיהם⁵ וע"כ אם אירע שחפרו ולא באו מים הואיל והיתומים לא נהנו מחזירים להם מה שגבו מהם.

הגה: אין היתומים קטנים צריכים לתת לבנין בית הכנסת שאין בני מצוה הם⁶ כמבואר בסי' ר"צ סעיף ט"ו.

עין משפט ב.ג.

יו"ד סימן רמג סעיף ב

ב. במקום שאין יוצאין בעצמן אלא שוכרים אחרים במקומם או שגובין ממון מבני העיר לעשות הדבר, אם הדבר צריך לחיי נפש כגון בארות מים וכיוצא גם הת"ח חייבים לתת חלקם⁷.

הגה: אם בתחלה הציבור הלכו בעצמן ואח"כ נמלכו לשכור אחרים גם ת"ח חייבים ליתן חלקם.

ג. דבר שהוא לצורך שמירת העיר כמו החומות ומגדלותיה ושכר

ג. ב"ב ח' ע"א מימרא דרב יהודה ורמב"ם פ"ו משכנים הלכה ו'.

ס. ואין גובין מהם אפי' לשכור פועלים במקומן. כ"כ הנ"י בפ' המקבל. סמ"ע ס"ק ל"ג.

ע. ממעשה דרב פפא שם. ואם אירע שלא באו המים מחזירים ליתומים. כדאמר רב פפא לרב שישא בריה דרב אידי שם.

פ. מנ"י בפ' השותפין.

צ. שם ב"ב, וכפי' רש"י שם.

השומרים, בזה אין ת"ח חייבים לתת ^ק שתורתן שמירתן.
 ע"כ ת"ח פטורים מכל מיני מסים ^ר בין מיסים הקצובים על כל בני העיר
 בין מס הקצוב על אדם לבדו.

הגה: אפי' אם אמר ההגמון שת"ח עצמם יתנו, חייבים הציבור לתת בעדם.

הגה: אם החרימו הציבור על ת"ח ליתן אין בחרם שלהם כלום ^ש.

הגה: ת"ח יכול להחרים ולשמת הציבור שיתנו בעדו דמיו ^ח, ואין חילוק אם
 הת"ח עני או עשיר.

ב. ד. ת"ח הפטורים דוקא אלה שתורתם אומנותם ^א אבל אם אין תורתם
 אומנותם חייבים. מ"מ אם יש לו קצת אומנות או מעט משא ומתן
^ב להתפרנס בו כדי חייו ^ג ולא להתעשר בזה, ובכל שעה שהוא פנוי
 מעסקיו חוזר על דברי תורה ולומד תורה נקרא תורתו אומנותו.

הגה: ואין חילוק בין שהוא תופס ישיבה או לא, רק שהוא מוחזק לת"ח בדורו
 שיודע לישא וליתן בתורה ומבין מדעתו ברוב מקומות התלמוד ופירושו
 ובפסקי הגאונים, ותורתו אומנותו כדרך שנתבאר.

ק. מימרא דרב יהודה שם, ועיין בחו"מ סי' קס"ג סעיף ד'-ה'. ש"ך ס"ק ב'.
 ר. מימרא דרבא שרי לצורבא מרבנן למימר לא יהיבנא כרגא, בנדרים ס"ב ע"ב, וכדאמר
 רב נחמן בר יצחק, ב"ב ח' ע"ב. וכתב הש"ך בס"ק ד' דפטורים גם ממני מכסים.
 ש. אפי' הכריחו הת"ח וקיבל החרם הרי זה כנוודין להרגין ולחרמין דלאו כלום. ש"ך
 ס"ק ה'.

ת. ב"י בשם תשובת ה"ר נחמיה אלשקר סי' י"ט.

א. טור בשם הרא"ש שכתב בשם הר"י הלוי, וכן כתב הרמב"ן ונ"י והרי"ף.

ב. ואפי' הוא מלוה בריבית בדרך היתר או לעכו"ם. ש"ך ס"ק ו'.

ועיין בראשון לציון למוהר"ר חיים בן עטר זצ"ל מש"כ בהגדרת ת"ח ומסיים דאם הוא
 ת"ח ומאבד חלק מהיום בדבר שאין בו ממש גרע מהבטלנים ויושבי קרנות, ואין לעשות
 לו שום מעלה הגם שהוא קובע עיתים לתורה ע"ש.

ג. לאו דוקא כדי חייו בצמצום אלא כל שהוא מתעסק כדי להחיות נפשו כדי חייו קרינא
 ביה ופשוט הוא שפעמים באים על האדם כמה מקרים מחלאים וזולתם שיצרך להוצאה
 מרובה. ש"ך ס"ק ז'.

וכללא דמילתא כל ת"ח העושה תורתו קבע ואינו מתבטל מלימודו כי אם לזון את בניו
 ובני ביתו ולפרנסם ולהלבישם ולכלל הדברים הצריכים לאדם ואע"פ שהוא עשיר פטור מכל
 המסים וארנונות. ממהר"ם אלשקר.

הגה: אע"ג שאין בדורינו עכשיו חכם לענין שיתנו לו ליטרא זהב ^ד המביישו לת"ח, מ"מ לענין לפטרו ממס אין מדקדקין בזה, רק שיהיה מוחזק לת"ח כמו שנתבאר.

מ"מ יש מקומות שנהגו לפטור ת"ח ממס ויש מקומות שנהגו שלא לפטור.

ח"מ סימן קסג סעיף ד

ד. כל הדברים הצריכים לשמירת העיר לוקחים אפי' מיתומים חוץ מתלמידי חכמים שאינם צריכים שמירה שתורתן שומרתן ^ה.

אבל לתיקון הדרכים לוקחים אפי' מן החכמים אבל אם כל העם יוצאים לתקן בעצמם הדרכים אין תלמידי חכמים יוצאים ^ו משום שלא יבואו לזלזל עצמם בפני עמי הארץ.

ה. היו חופרין נהר להביא מים לעיר, גובין אפי' מיתומים שזו זכות להם שיוכלו להשקות שדותיהם ^ז וע"כ אם אירע שחפרו ולא באו מים הואיל והיתומים לא נהנו מחזירים להם מה שגבו מהם.

הגה: אין היתומים קטנים צריכים לתת לבנין בית הכנסת שאין בני מצוה הם ^ח כמבואר בסי' ר"צ סעיף ט"ו.

עין משפט ד.
ח"מ סימן קסג סעיף ד
 עיין לעיל עין משפט ב.ג.
יו"ד סימן רמג סעיף א

א. תלמידי חכמים לא יהיו יוצאין בעצמם עם שאר העם לעשות בבנין ^א.

- ד.** מת"ה סי' שמ"א. ועיין בש"ך בסי' א' בחו"מ בסופו שכתב דבתשובת המהרי"ט חולק על זה ויש דין ת"ח לענין ליטרא זהב. ועיין בפ"ת כאן בס"ק ג' מש"כ. ועיין במש"כ במנחת אשר חו"מ סי' א' ס"ק ט"ו, מהנתיבות.
- ה.** ב"ב ח' ע"א מימרא דרב יהודה ורמב"ם פ"ו משכנים הלכה ו'.
- ו.** ואין גובין מהם אפי' לשכור פועלים במקומן. כ"כ הנ"י בפ' המקבל. סמ"ע ס"ק ל"ג.
- ז.** ממעשה דרב פפא שם. ואם אירע שלא באו המים מחזירים ליתומים. כדאמר רב פפא לרב שישא בריה דרב אידי שם.
- ח.** מג"י בפ' השותפין.

ובחפירות העיר וכיוצא, שלא יתבזו ^ט בפני עמי הארץ וכיון שהם פטורים, גם להשכיר אחרים במקומם אין שוכרין ^י.

יו"ד סימן רמג סעיף ב

עיין לעיל עין משפט ב.ג.

הו"מ סימן קע סעיף א

עין משפט ה.

א. חמש גנות המסתפקות ממעין אחד ונתקלקל המעין כולן מתקנות עם העליונה ^כ. נמצאת התחתונה מתקנת עם כולם ומתקנת לעצמה, והעליונה אינה מתקנת אלא כשיש לה קילקול לעצמה בשיתוף עם כולם.

הו"מ סימן קסא סעיף ו

עין משפט ו.

ו. חמש הצירות השופכות מי גשמים ושאר שופכין לבור אחד ומשם ממשיכים להשפך, אם נתקלקל הבור כולם מסייעות לתחתונה בשוה ^ל, אבל אין התחתונה מסייעת לקילקול שנהיה בין העליונה אליה ^מ, עד שנמצאת העליונה מסייעת לכולן ואין שום אחד מתחתיה מסייעת לה. והתחתונה אינה משתתפת אלא בתיקון שכנגד חצירה ולא בתיקון שמעליה.

הו"מ סימן קע סעיף א

עיין לעיל עין משפט ה

ט. מימרא דרב יהודה ב"ב ח' ע"א.

י. ר"ן בשם התוס' והביאו הב"י.

כ. ברייתא ב"מ ק"ח ע"א, ורמב"ם פ"ג משכנים הלכה ט'. וכתב ה"ה הטעם שאין האחת שותה עד שתשתה את שלמעלה ממנה ע"כ כולן מתקנות עם העליונה.

והוסיף הסמ"ע בס"ק א'. דתיקון העליון טובה לתחתון שיהיה יכול לבוא המים למטה, משא"כ תיקון התחתון היא רעה לעליון דכשאינו מתוקן עומדים המים לפני העליון ויכול להשקות גינתו יותר.

ל. ברייתא במציעא ק"ח ע"א. והטעם שאם לא ילכו המים ויתנקזו משם יעמדו המים נגד העליונה. סמ"ע ס"ק ח'.

מ. משום דכשיעמדו המים נגד העליונה לא ירדו שוב לתחתונה, ומטעם זה אין התחתונה מסייעת לשום אחת שמעליה. סמ"ע ס"ק ט'.

עין משפט ז.

הו"מ סימן קעה פעיף ה

ה. אחד מהאחים או השותפין שמכר חלקו לאחר שאר האחים או השותפין מסלקין ללוקח.^ז

וי"א דאפי' אותו אחר הוא מצרן מסלקו השותף.^ח

הגה: וכן עיקר.^ט

עין משפט ז.

הו"מ סימן קעה פעיף ו

ו. המוכר קרקעו לאחר אפי' ע"י שלוחו או בי"ד, יש לחבירו שהוא בצד המיצר שלו ליתן דמים ללוקח ולסלקו.^פ ואפי' הלוקח ת"ח וקרוב והמצרן עם הארץ ורחוק מן המוכר המצרן קודם.

הגה: אפי' אמר המוכר קודם שיסלק המצרן ללוקח לא אמכור כלל.^צ אפ"ה

ג. רמב"ם פ"ב משכנים הלכה ד' והוא ממימרא דרב נחמן בב"מ ק"ח ע"א. וכלל טעם מצרנות שבסימן זה נלמד מהכתוב ועשית הטוב והישר, למדנו שחפץ ה' לפני משורת הדין, כגון זה אף שקדם הלוקח וקנה שדה אחת, כיון שאפשר לו לקנות במקום אחר, ולבעלי שדות הסמוכים יהיה להם טובה בקנייתה כדי שיהיו שדותיהם סמוכים זו לזו, משום כך תיקנו חז"ל שיכול אחד מבעלי השדות לסלק הלוקח והן נקראים מצרנים כיון שעומדים שדותיהם על מיצר שדה הנמכר. סמ"ע ס"ק ר'.

ס. טור בשם הרא"ש ורש"י ורי"ו וכן כתב הרשב"א בתשובה ח"ג סי' קנ"ט. ואף אם כבר קנאה המצרן השותף מסלקו, וזה דלא כרש"י שכתב דדוקא אם באו יחד לקנות או השותף קודם ולא בשקנאה המיצר כבר. כ"כ הרא"ש. וכתב הש"ך בס"ק ה' במעשה שהיה לפניו שאחד נשבע למכור השדה לאחד אח"כ בא המיצרן ורוצה לסלק ללוקח שרוצה לקנותה ואמר המוכר כיון שאתה זה שרוצה לקנותה אני חוזר בי ואיני מוכרה ונשבעתי למוכרה רק לפלוני, הדין שיכול לחזור בו קודם שהיה קנין ויחזיק המוכר הקרקע לעצמו.

ואם אחד מבני המשפחה יכול לסלק ללוקח, עיין בשבות יעקב ח"ב סי' קס"א.

ע. כתב בספר פעמוני זהב הגם שמר"ן הביא דין זה בשם י"א וע"פ הכלל הלכה כסתמא מ"מ הכי נקטינן להלכה חדא שהרמ"א סיים בה וכן עיקר, ועוד דלדעת הסמ"ע אין חולק בזה ומורין כן והגם שסברת הרמ"א היפך סברת מר"ן ואנן בתר מר"ן גרירי עכ"ז בידינו פסק רבני פאס דהכי אזלינן בערי המערב בתר פסק זה של הרמ"א ובפרט במקומותיהם שכל הבתים מוקפים חומה ולא תמצא מצרן שאין שם שותף עליו, שהם שותפים בחצר ובבאר המים ע"ש.

פ. רמב"ם פ"ב משכנים הלכה ה' ממציעא ק"ח ע"א וכנהרדעי. ובי"ד שמכרוהו איירי בלא מכרוהו למזונות אשתו. ה"ה שם.

צ. וכתב הט"ז דאם תלה הקנין בכך בתחילה, ואח"כ בא המצרן לסלק, הדרא ארעא לבעליו אם ירצה. ועוד ישנה אפשרות לבטל דינא דבר מצרא אם יקנה הקרקע שלא באחריות.

קנה המצרן בעל כורחו של המוכר **ק**.

ז. הלוקח נחשב כשלוחו של המוכר ועדי הקנין של הלוקח מהמוכר יכתבו שטר בשם המצרן, ואין צריכים קנין אחר.

ואם הוקרה הקרקע צריך ליתן ללוקח רק כמו שקנאה, ואם הוזלה צריך ליתן ללוקח כמו שקנאה אם ירצה לסלקו.

ח. אם תיקן בה הלוקח והשביחה הוי ליה כיורד ברשות לשדה חבירו ושמיין לו וידו על העליונה, אבל אם השביחה הלוקח אחר שהמצרן תבעו בדין הוה ליה כיורד שלא ברשות. אם עקר ממנה נטיעות או קילקל מנכה לו המצרן ללוקח מה שקילקל **ו**, ואפי' קילקלה לפני שבא המצרן.

ואם אכל פירות אותם שאכל לפני שבא המצרן אינו צריך לשלם, אבל אותם פירות שאכל אחר שבא המצרן והביא מעות לסלקו צריך לשלם. לזה הלוקח קודם שבא המצרן ושיעבד קרקע זו, אין שיעבוד הבעל חוב חל על המצרן **ש**, ואין הבע"ח טורף ממנה.

עין משפט ט. חו"מ סימן קעה סעיף כט

כט לד. בא הלוקח להתייעץ עם המצרן באמרו הרי פלוני בן המצר שלך רוצה למכור לי שדה זו אם אלך ואקח ממנו, ואמר לו לך וקנה,

כ"כ בפעמוני זהב שלמד כן מפתחי תשובה בס"ק ה'. שהיא מילתא דלא שכיחא ואין בו דינא דב"מ.

ק. והיינו דוקא בלית פסידא למוכר במכירתו למצרן, ואפי' בלית ליה פסידא לא תיקנו דין מצרנות על המוכר אלא על הלוקח שימשוך ידו מקנייתו, וממילא יצטרך המוכר למוכרו למצרן. סמ"ע ס"ק ז'.

ר. אפי' קילקל קודם שבא המצרן לסלקו, ולא דמי לפירות שאכל לפני שבא המצרן שפטור מהם ששם לא קילקל גוף השדה והשדה עומדת לאכול פירותיה למי שהשדה בידו, אבל קילקלה משויה, אין המצרן צריך ליתן לו יותר מדמי שויה. סמ"ע ס"ק ס'.

ש. ואפי' שהמצרן כבר נתן מעותיו ללוקח, וכ"ש כשעדיין המעות ביד המצרן שאז אין פסידא לבע"ח שיכול ליקח דמי הלואתו מהמצרן מהדמים שהכין לתת ללוקח שהוא הלוח. סמ"ע ס"ק י"א.

המצרן לא ביטל זכותו ^ה ויכול לסלקו אחרי שיקנה אלא א"כ קנו מידו ^א.
 ויש מי שאומר ^ב שאם אמר בפני עדים הוו עלי עדים שנסתלקתי הוי
 כדין קנין.

הגה: אמר הלוקח למצרן שיקנה ואמר שאינו רוצה, י"א שזכה הלוקח מיד ^ג
 שאינו נעשה הלוקח של המצרן בעל כורחו.

עין משפט י.כ.ל. הו"מ סימן קעה סעיף ו
 עיין לעיל עין משפט ה

הו"מ סימן קעה סעיף ז

ט. קנאה הלוקח במאה והיא שוה מאתים אם היה המוכר נותנה לכל
 אדם כגון שהיה דחוק לכסף, לא יתן לו המצרן אלא מאה ^ד. ואם
 לא היה המוכר מוכרה לאחר אלא במאתים צריך המצרן לתת ללוקח
 מאתים.

ת. רמב"ם שם פי"ד הלכה ב' מנהרדעי בב"מ ק"ח ע"א.
 שהמצרן יכול לומר אמרתי לו לקנותו כדי שהמוכר ימכור לו בדמים הראוים שאם באתי אני
 לקנותו היה מעלה בדמים. סמ"ע ס"ק נ'.

א. ולא הוי קנין דברים, דהקנין חל על הזכות שיש למצרן בסמיכות השדה לשדהו, ואותה
 זכות מסלק בקנין. כ"כ האשרי בב"מ פ"ט סי' כ"ג. סמ"ע ס"ק נ"א. ועיין בפעמוני זהב
 דאם הלך הלוקח וקנה עם אחר, אחר שקנה מיד המצרן יכול לומר לו אדעתא שיקנה אחד
 סילקתי עצמי ולא שיתרכו השותפין ע"ש.

ב. טור בשם הרמ"ה. ואם כתב בכתב ידו כל מי שירצה לקנות ילך ויקנה אינו יכול לסלק
 אפי' בלא קנו מידו. כ"כ בפעמוני זהב. וכן שם אם נשבע להסתלק אינו יכול לחזור בו
 ע"ש.

ג. ואם נמלך המוכר במצרן ואמר לו המצרן לך ומכור לאחר מהני כמבואר בסעיף ל"א,
 ומשמע דרק במוכר מהני שהוא נמלך במצרן ולא בנמלך בו הלוקח, וצ"ל שכאן הלוקח
 אמר למצרן אקנהו אני ואתן לך אותו מדין מצרן ואמר לו לא בעינא ובוה זכה הלוקח. סמ"ע
 ס"ק נ"ג.

ד. גמ' שם בב"מ ק"ח ע"א. ואם לא היה מוכרה לאחר אלא במאתים צריך המצרן לתת ללוקח
 מאתים.

והקשה בפעמוני זהב מסעיף י"ח דאם נתנה לו במתנה אין בזה דין דבר מצרא וא"כ משנתנה
 לו ללוקח במאה במקום שוויה שהוא מאתים א"כ הוי כנתן לו מתנה ומדוע חייב הלוקח לתת
 לו אותה גם במאתים. וכתב לתרץ דבסעיף י"ח איירי בנתן לו כולה במתנה אבל ביש בו צד
 מכר הגם שיש בו צד מתנה שם מכר עליו ויש בו דינא דבר מצרא. או בדרך אחרת דגם במתנה
 אם נתנה לו באחריות יש בה דינא דבר מצרא וא"כ במכר לו במאה סתמו כמכר באחריות
 דאחריות טעות סופר והוי מתנה באחריות דלא מהני להפקיע מדינא דבר מצרא, וע"ש שהאריך.

ואם טוען הלוקח שלא היה נותנה במאה לאחר והמצרן טוען שגם לאחר היה נותנה המוכר במאה, על המצרן ^ה להביא ראיה.

עין משפט מ. חו"מ סימן קעה פעיף כח

כח לג. מכר לאחר מקצת שדהו באמצע ואח"כ מכר לו קרקע בצד המעט שמכר לו תחילה, ושעי"ז הוא נהיה גם מצרן למה שמכר לו תחילה באמצע שדהו, אם זו הערמה כגון שזו אותה קרקע עידית או בינונית או זיבורית ^ו בשניהם, הרי זו הערמה והמצרן מסלק זה הלוקח ^ז. ואם זה ב' סוגי קרקע הרי לוקח זה ג"כ מצרן ואינו נדחה מפני המצרן האחר.

הגה: ה"ה נתן לו מקצת קרקע במתנה ואח"כ מכר לו הקרקע הסמוכה לה, אם העלה לו במחיר עד שהבליע ^ח המתנה הרי זו הערמה והמצרן הראשון מסלקו.

דף קח:

עין משפט א.ב. חו"מ סימן קעה פעיף יח. נד

יח כג. נתן הלוקח במתנה לאחר שלא באחריות ^ט הקרקע שקנה, אין המצרן יכול לסלקו למקבל המתנה, והוא שלא יהיה רמאות בדבר.

הגה: ויש חולקין וכן נראה עיקר.

- ה. שהלוקח הוא המוחזק בה, ומשום חביבותיה דלוקח מכרה לו בזול. סמ"ע ס"ק י"ב.
 ו. כך ביאר הפעמוני זהב דברי השו"ע דלא משני השינוי ע"ש והוא בב"י.
 ז. רמב"ם בפ"ג משכנים הלכה ה', וכתב ה"ה גם זה מגמ' בב"מ ק"ח ע"א וע"ב.
 והמצרן הראשון שמסלקו היינו ממה שקנה בסוף אבל מה שקנה באמצע שדהו אינו מסלקו הגם שזה בהערמה דאין קונסין אותו. סמ"ע ס"ק מ"ח.
 ח. דאם לא הבליע אף שנתן לו אותו סוג קרקע במתנה אינו נדחה מפני המצרן הראשון. ש"ך ס"ק כ"ג.
 ט. דאם נתן לו באחריות דין מכר יש לו כמו בסעיף נ"ד. סמ"ע ס"ק ל'. והחולקים הם אותם חולקים בסעיף י"ז בשו"ע דס"ל דאין הנותן יכול לתת דבר שמדינא המצרן היה מסלקו ממנו.

נד סא. הנותן מתנה אין בה דין בן המצר' ואם היה כתוב בשטר המתנה אחריות, יש בה דין מצרן ונותן לו בה כמה שהיא שוה.^כ

טען מקבל המתנה שהערמה עשינו ומכירה היתה וקנייתה בכך וכך נשבע ונוטל כדין שליחו של המצרן, והוא שיטען דמים הראויים ל או מעט יותר אבל אם אומר שקנה דבר ששוה מאה במאתיים אינו נאמן גם בשבועה. אבל אם היה כתוב בשטר מתנה שהנותן קיבל עליו אחריות ואם תצא מידו הקרקע אתן לו מאתיים הרי המצרן נותן לו מאתיים ומסלקו אע"פ שאינו שוה אלא מנה.

עין משפט ג. חר"מ סימן קעה סעיף לו

לו מב. מכר כל נכסיו מ' לאחד אין המצרן יכול לסלקו ללוקח מאותה שדה שהוא מצרן עליה שהרי אותה ואחרת קנה כאחד, ואפי' אם המצרן רוצה לקנות כל נכסיו בכל מקום שהם אינו יכול לסלקו.^נ

עין משפט ד. חר"מ סימן קעה סעיף לו

לו מג. מכרה המוכר למי שקנאה ממנו אין המצרן יכול לסלקו כיון שכבר

- י. רמב"ם ריש פ"ג משכנים. והוא ממציעא ק"ח ע"ב.
  - כ. דאם לא כן יכולים להערים ולמכור ולטעון דמים הרבה שילם בעדה. כ"כ ה"ה בטעם הדבר.
  - ל. ורק שראוי להאמין לו אפי' מעט יותר, שאילו דמי שויה נוטל בלא שבועה. סמ"ע ס"ק ק"ג.
  - מ. רמב"ם פ"ב משכנים הלכה ו' מגמ' בב"מ ק"ח ע"ב.
  - נ. כ"כ הרא"ש בפ"ט סי' כ"ז לפי שאינו מצוי אדם שיקנה כל נכסיו ביחד, לפיכך אין לו להודיע למצרן דשמא בתוך כך לא ירצה הלוקח לקנותם ונמצא מפסיד המוכר ובוזה לא תיקנו הטוב והישר למצרן להפסיד המוכר.
- ואם למוכר ישנם רק ב' שדות בלבד ששכיח שגם המצרן יקנה אותם שייך בהם דין מצרנות ומש"כ המחבר והאחרת לאו דוקא אלא "והאחרות". סמ"ע ס"ק ס"ב. והש"ך ס"ק י"ב. ולדעת הט"ז אין חילוק בין שתי שדות ליותר וכן משמע מסקנת הסמ"ע. כ"כ בבאר היטב. וכתב בפעמוני זהב דהעיקר כהט"ז. וכ"כ החתם סופר בסי' צ"ה שאין לנו להניח דברי הט"ז והסמ"ע ולתפוס דברי הש"ך שנכתבו בימי חורפו.
- ואם המוכר מתרצה שהמצרן יקנה הכל יש לו דין מצרנות. וה"ה אם באו כל המצרנים ביחד וכל אחד רוצה לקנות שדה שהוא מצרן לה יש לו דין מצרנות ומסלקים ללוקח אף שקנה כל נכסי המוכר דאין הפסד כאן למוכר. סמ"ע ס"ק ס"ד.

מכרה לו ^ט. וה"ה אם מכרה לבן אותו שקנאה הוא ממנו שאין המצרן ג"כ יכול לסלקו ^ע.
ויש מי שחולק במכרה לבן.

הגה: אם בא המצרן והבעלים הראשונים ביחד לקנותה המצרן קודם. ואם בא אדם אחר ליקח אפי' לכתחילה אין הבעלים הראשונים יכולים לעכב.
מכר ראובן לשמעון, ושמעון ללוי, ולוי חזר ומכרה לראובן המצרן יכול לסלקו לראובן ^פ.

עין משפט ה. חר"מ סימן קעה פניף לח

לח מד. הקונה מהגוי אין המצרן יכול לסלקו ^ז.

עין משפט ו. חר"מ סימן קעה פניף לט

לח מה. מכרה לגוי אין המצרן יכול לסלקו ^ק דגוי לאו בר דינא דמצרא

ט. מפורש בגמ' שם בק"ח ע"ב וכתב ה"ה בפ"ב הלכה ו' משכנים דהטעם, שמן הראוי הוא שתשוב השדה למי שקנהו ממנו מאשר תבוא לאיש זה.

ע. כ"כ העיטור כפי גירסת הב"י. והר"ן והנ"י ותלמידי הרשב"א, והחולקים הם ה"ה והטור בשם בעל העיטור לפי גירסתם.

ואם מכרה המוכר לבנו, ובא המצרן לסלקו אין יכול לסלקו, שהבן יכול לומר שזהו הטוב והישר שאני מחזיק באחוזת אבותי ולזה הדעת נוטה, והש"ך בס"ק ל' נשאר בצ"ע. ועיי' בבאר היטב מה שהעיר על דברי הש"ך ובפ"ת ס"ק י"ג מה שיישב. אך מצאתי בשדי חמד מערכת ע' כלל ע"ט שכתב דמתשובת הרי"ף בפ' התקבל מפורש דהבן עדיף ואין על הבן של המוכר דין מצרנות, והש"ך לא ראה תשובה זו ע"ש.

פ. דלא נקראים בעלים אלא כשמכרה המוכר לאותו שקנאה ממנו דאל"כ אין לדבר סוף. ש"ך ס"ק ל"ב.

צ. מפורש שם בגמ' ק"ח ע"ב הדין והטעם שאומר הלוקח אריה הברחתי ממצרך. וכתב הנ"י דהלוקח כותל רעוע יש בו משום דינא דבר מצרא, ואין הלוקח יכול לומר הברחתי אריה ממך שאם לא קניתי היה נופל על ביתך והיה מזיקך. סמ"ע ס"ק ס"ו.
וכתב הב"י שגם אחרי שקנאה מהגוי וחוזר ומשכירה לגוי עצמו אין בו דינא דבר מצרא. דמ"מ יכול לומר הלוקח הברחתי לך אריה מגוף הקרקע.

ואם קנה מצדוקי שקוראים הקראים כתב בתשובת מהרנ"ח סי' קכ"ה דאין המצרן יכול לסלקו ללוקח. ש"ך ס"ק ל"ג.

ק. אם לא שהוא שותפו של המוכר דעדיף מצרן, וגם בדיניהם שותף דוחה הלוקח, כ"כ בפעמוני זהב.

הוא.

הגה: הקונה בצד גוי, י"א דאין המצרן מצד השני יכול לסלקו, וי"א דאין לסמוך ע"ז אלא אם יש צד אחר¹ בדבר שאינו מסלקו.

עין משפט ז. חו"מ סימן קעה סעיף מ

מ. המוכר לגוי או המשכיר לו משמתין אותו עד שיקבל עליו כל אונס שיבא מהגוי^ש, וגם שיקבל הגוי לנהוג עם המצרן בדיני ישראל בכל. ואם אנסו הגוי שלא בדיני ישראל המוכר משלם^ת.

הגה: ודוקא שמתוהו^א ואירע אונס משלם המוכר למצרן, אבל לפני שמתוהו אירע לו האונס מן הגוי י"א דפטור המוכר לשלם למצרן וכן נראה עיקר.

מז. בא לו היזק מכח שכנות הגוי בחיי המוכר ואח"כ מת המוכר, חייב בן המוכר לשלם למצרן ממה שירש מאביו. אבל אם לא הגיע למצרן ההיזק אלא לאחר מיתת המוכר, י"א דלא קנסו בנו אחריו².

- ר.** כגון שהלוקח שותף ג"כ בחובות עם הגוי שסמוך לו. ש"ך ס"ק ל"ד.
ש. מגמ' ק"ח ע"ב וה"ה השכיר לגוי. כ"כ הנ"י בשם בעל העיטור, ותוס' ב"ב כ"א ע"א בד"ה ולא לסופר ארמאי.
 ואם קנה מגוי בית שאצל ישראל יכול להשכירו לגוי, אבל לא למוכרו לגוי. ש"ך ס"ק ל"ה.
ת. אע"פ שבדיני גוים לא היה שלא כדין. סמ"ע ס"ק ע'.
 ואם כל בני המבוי אומרים שהגוי הזיקם לא חשדינן להו למשקרי ונשבעים ונוטלים. סמ"ע ס"ק ס"ט.
א. כתב הסמ"ע בס"ק ע"א דלא בשמתא תליא מילתא אלא בקבלת הנזקין עליו תליא מילתא, וכן הוא מפורש בכל הפוסקים ומפני שמסתמא מכח השמתא מקבל עליו לשלם הנזקים ע"כ נקט שמתוהו תחילה אבל ה"ה בלא שמתוהו אלא קיבל לשלם חייב בנזקיו.
ב. ואף שקיבל עליו, מ"מ כיון שהקבלה לא היתה אלא מטעם קנס לא קנסו בנו. סמ"ע ס"ק ע"ב.

עין משפט זז.

ח"מ סימן קעה סעיף נז

נז סד. הממשכן קרקע ואח"כ מכרו לזה שממושכן בידו, אין המצרן יכול לסלקו^ג. אבל אם מכרה הממשכן לאחר אפי' אינו בן המצר אין המלוה יכול להוציאה מידו^ד.

הגה: וי"א דאפי' קדם המצרן וקנאה יכול המלוה להוציאה מידו ולסלקו, וכן נראה להורות, והוא שנראה לביה"ד שלא היתה הערמה בדבר.

הגה: המלוה לגוי על שדהו או ביתו, ובא אחר וקנאו המלוה מסלקו^ה.

הגה: המלוה על הבית ולא הלוח על המרתף שתחתיו אין לו שייכות במרתף^ו ואם קנה מרתף זה מבעליו המצרן מסלקו.

עין משפט ט.

ח"מ סימן קעה סעיף מב

מב מט. המוכר שדה רע^ז כדי לקנות שדה טוב או שדה רחוק כדי לקנות שדה קרוב אין בהם דינא דבר מצרא^ח, דשמא בנתיים שיודע למצרן יקנה אחר אותו שדה שהוא רוצה לקנות.

ג. מגמ' שם ק"ח ע"ב וכפירוש רש"י. ולכן נקראת משכנתא ששוכן בכולה, ועדיף ממצרן שאינו שוכן אלא מהצד ובצד אחד לחוד. סמ"ע ס"ק ק"ח.

ד. כ"כ ה"ה בשם הרמב"ן ולזה הסכים הרשב"א דלית במשכנתא דינא דבר מצרא כלל. ועיין בפעמוני זהב שהעלה דהעיקר כמר"ן דאין דינא דבר מצרא במשכונא, ודלא כמו שראה בתקנות שפסקו כרמ"א. ועוד כתב דוקא בדר במשכונא עצמה אבל בלא דר בה הביא בזה פלוגתא, והמוחזק יכול לומר קים לי ואין המלוה יכול לסלקו ללוקח המוחזק גם לדעת הרמ"א ע"ש.

ה. תוס' בפ' איזהו נשך ע"ג ע"ב ד"ה נטר.

ו. אף שנגד בית שבצידו חשוב מצרן, מ"מ נגד המרתף שתחת הבית גרע ואין לו דין מצרן. כ"כ הסמ"ע בס"ק ק"ט אבל הט"ז חלק דגם תחתיו יש לו דין מצרן.

ז. ודוקא שניכר לכל שהוא שדה רע. סמ"ע ס"ק ע"ה. וה"ה באחד שמוכר בגלל שעוקר דירתו ג"כ בטל דין המצרנות. ש"ך ס"ק ל"ח.

ובספר משחא דרבנותא בסי' קע"ה לא ס"ל כדברי הש"ך בעוקר דירתו. וכתב בפעמוני זהב שהלוקח יכול לומר קי"ל כהש"ך שהוא המוחזק, ועוד הביא פוסקים שפסקו כדברי הש"ך ואפי' לגבי שותף כיון שיש פסידא למוכר ע"ש.

ח. שלכל אלו צריך מעות במהירות, ואין שהות להודיעו למצרן. סמ"ע ס"ק ע"ו.

עין משפט י.

ח"מ סימן קעה פ"ה מג

נ. מכר כדי ליתן מנת המלך או לקבורה או למזון אשה והבנות או למזונות עצמו^ט אין בו דין דבר מצרא^י. ואפי' שלוח לצורך קבורה או למזון אשה או שלוח מחבירו לפרוע המס, כשמוכר לפרוע למלוה אין בו דין דבר מצרא.

הגה: ואפי' לכתחילה כשבאין לקנות ביחד כל הקודם זוכה^ב, וי"א דבכה"ג המצרן קודם.

עין משפט כ.

אה"ע סימן ע פ"ה ה

י. חזקה^ל שאין אדם משאיר ביתו ריקם, ולכן אם הלך למדינת הים ובאה אשתו לתבוע מזונות, אין פוסקין לה עד שיעברו^מ ג' חודשים הראשונים. ואם שתקה יותר מג' חודשים, פוסקין לה^נ רק מכאן ולהבא ולא למפרע, ואם נפרד ממנה בקטטה^ס, י"א דפוסקין לה מיד דרוצה לעגנה.

יא. אחר ג' חודשים פוסקין לה מיד^ע ואפי' אין כתובתה בידה, פ ואין פוסקין לה במה שתתקשט כי אין בעלה עמה. ומוכרין הבי"ד

- ט. תוספת דברי הרמ"א. ולא אמרינן שהיה לו לישאל על הפתחים. סמ"ע ס"ק ע"ז.
- י. שלכל אלו צריך מעות במהירות ואין שהות להודיע למצרן. ודומה לזה בס"י ק"ט שמוכרין נכסי יתומים בלא הכרזה לשלם חובות כאלו. סמ"ע ס"ק ע"ו.
- כ. ב"י בשם הרמב"ם בפ"ב משכנים הלכה ט"י. והגהות אשרי ב"מ פ"ט סי' כ"ט בשם ר"ח והחולקים הם הגהות אשרי שם בשם רש"י.
- ל. כרב בדף ק"ז ע"ב.
- מ. ואם נודע שיצא למקום קרוב ע"ד לחזור מיד ונשתקע שם, פוסקין לה מיד והוא מהריטב"א הביאו בח"מ.
- נ. היינו מיום התביעה, אף שביה"ד החמיצו הדין, דאז גילתה דעתה שחסר לה מיום התביעה. כ"כ בח"מ.
- ס. ממדרכי ריש דייני גזירות.
- ע. דאין חוששין שמא מחלה ואיבדה תנאי כתובה אף בחייה כר"מ, ואף דיש חולקים על הרמב"ם מ"מ לא איבדה אלא לאחר מותו. ח"מ.
- פ. אבל בנתחרש או נשתטה פוסקין לה גם במה להתקשט, דלא מחייבין אותה להיות כל חייה ללא תכשיט. כ"כ ח"מ.

מנכסיו אפי' לא שמעו שמת **ז**. ואין מחשבין עמה מעש"י עד שיבוא בעלה ויחשב.

ה **יב**. לא עמדה האשה בדין **ק** ומכרה, מכרה קיים. ולא צריכה הכרזה ולא שבועה **ר** עד שיבוא בעלה או שתבוא לגבות כתובתה, ואז בי"ד מגלגלין עליה שבועה שלא מכרה כי אם למזונותיה שהיא צריכה להם.

אה"ע סימן צג פעיף כה

כה **לג**. לאלמנה, מוכרין בלא הכרזה למזונותיה ולא בעינן שתמכור בפני ב"ד מומחין, אלא אפי' **ש** בג' הדיוטות נאמנים. וכן אם מכרה בינה לבין עצמה שוה בשוה מכרה קיים, ויש **ת** חולקים במכרה בעצמה.

אה"ע סימן קד פעיף ג

ג **א** בי"ד שדקדקו יפה והכריזו ובדקו בשומא אף שמכרו אח"כ שוה ר' בק' או להיפך, מכרם קיים, אבל אם לא בדקו בשומא **ב** ולא כתבו איגרת ביקורת שהיא דקדוק השומא, וטעו והותירו או פחתו שתות, המכר בטל, אבל פחות משתות המכר קיים.

אה"ע סימן קיב פעיף ו

ו **ז**. פוסקין לבת מזונות, כסות ומדור מנכסי אביה כמו לאלמנה **ג**, ומוכרין בלי הכרזה, אלא שלא למנה פוסקין לפי כבודה וכבוד בעלה, ולבת דבר המספיק לה. ואין הבנות נשבעות, הגם שהאלמנה אינה

צ. זו דעת הרמב"ם, אבל הרא"ש והר"ן חולקין דמחשבין ונותנים לה ההפרש בלבד, ח"מ. **ק**. היינו בינה לבין עצמה דבדיעבד מהני המכירה לרמב"ם, אבל לרמב"ן לא מהני עד שתמכור בפני ג' אנשים, כ"כ בח"מ.

ר. והוא שהבעל טוען כשחזר, הנחתי לך צררי או אמרתי לך צאי מע"י במזונותיך, אבל אמר לה השבעי לי שלא הזדמן לך מלאכה אינו יכול להשביעה, וכן פשט לשון הר"ן אבל מהרא"ש משמע דאף בטענה זו יכול הבעל להשביעה. ח"מ.

ש. ואפי' שאין ביניהם אחד מומחה. ח"מ.

ת. מר"ח. ולדעתו אף שמכרה בפני עדים לא מהני, עד שיהיו ג' אנשים נאמנים, כ"כ הח"מ.

א. כתובות צ"ט ע"ב.

ב. דבמקום שבעי הכרזה בעי בנוסף לכך איגרת, כ"כ הח"מ ודלא כבאר הגולה.

ג. שם ברמב"ן מירושלמי.

נשבעת על מזונותיה ונשבעת על כתובתה.

ח"מ סימן קט פ"ה ג.

ג. בי"ד שמכרו שלא בהכרזה נעשו כטעו בדבר משנה ד' וחוזרים ומוכרים בהכרזה.

הגה: י"א דאם מכרו הקרקעות אף בשעה שאין קונין, או בשעת מגיפה, או מלחמה, ובהכרזה מה שעשו עשוי, שאין למכור אלא בשעת צורך הגביה ה'. וי"ח.

ד. בי"ד שמכרו הקרקע, האחריות שלה על היתומים י'.

בי"ד שהכריזו כראוי, ובדקו יפה ודיקדקו בשומא, אע"פ שטעו ומכרו שוה מנה במאתיים או מאתיים במנה ז' מוכרן קיים, אבל אם לא בדקו בשומא ולא כתבו אגרת בקורת ח' שהיא דיקדוק השומא וההכרזה, וטעו

ד. מכתובת ק' ע"ב מימרא דאמימר משמיה דרב יוסף. וחוזרים ומוכרים, ואפי' לא טעו כלל, כ"כ הטור כיון שמכרו שלא בהכרזה, מה שכתב המחבר אח"כ דאם לא בדקו בשומא וטעו בפחות משתות דמכרן קיים איירי בהכרזה רק שלא דיקדקו כ"כ בשומא אבל בלא הכרזה כלל אפי' לא טעו כלל חוזרים. סמ"ע ס"ק ז'.

וכתב הפעמוני זהב דה"ה במכר האפוטרופוס צריך כל מה שצריכים בי"ד שומא והכרזה. ה. והעיקר דכל שומא בין מקרקעי בין מטלטלין שמין אותם כפי הקונים שבעיר ההיא ולפי הזמן ההוא.

אבל במכירה של מטלטלין, אם הוא קרוב לעיר גדולה מוליכין לשם, וכן אם יום השוק קרוב ממתנינים לשוק, ותלוי בראות עיני בי"ד איזה נקרא קרוב ואיזה רחוק, ומניסן עד תשרי ודאי זמן רחוק ואין ממתנינים.

ואם לא נמצא קונים במקום ובזמן שישערו בי"ד, מחזיק אותו הבע"ח כפי שומת בי"ד במקום ובזמן השומא.

ובענין מגיפה ומלחמה תלוי ג"כ בראות עיני בי"ד אם נראה קץ קרוב לזה ממתנינים, ובלא"ה אין ממתנינים. כך העלה הביאורים בס"ק א'. נתיבות בחידושים ס"ק ב'. ודעת הי"ח הוא הרשב"ץ בח"א סי' נ"ב. ומובא בב"י, וטעמו כיון שנעשה בזמן שאינו ראוי למכור הוי כמוכרו בלא הכרזה וחוזר. ועיי' בס"ק ק"ג סעיף ו'. סמ"ע ס"ק ט'.

ו. פי' דאם נמצאת הקרקע שאינה שלהם חוזר הלוקח עליהם כ"כ ה"ה. והיינו על הנכסים שירשו מאביהם בלבד. וקמ"ל דלא נאמר שמי שקנה בהכרזה כבי"ד קנה שלא באחריות שאילו היה אדם מערער על השדה היה בא בימי ההכרזה, קמ"ל שהקונה קנה באחריות. סמ"ע ס"ק י'.

ז. כתב הרמב"ן בכתובות ק' ע"א דוקא מאתיים במנה, אבל בפחות ממנה חוזר אף בהכרזה כראוי.

ח. פי' הכרזה ולשון ביקורת שמבקרין אותה בני אדם ע"י ההכרזה. רש"י שם בדף צ"ט ע"ב.

והותירו שתות או פחתו שתות מכרן בטל, ובפחות משתות מכרן קיים ט.

ג. ה. במקום שנהגו שלא להכריז^י, או במקרקעי היכא שאינם צריכים להכריז עליה, וטעו בשתות מכרן בטל אע"פ שהכריזו.

הגה: וי"א כיון שהכריזו אע"פ שלא היה צריך הכרזה מכרן קיים ז.

ג. ו. בפחתו או הותירו שתות במקום שמכרן בטל, ורצו בי"ד שלא לבטל המכר ויחזירו האונאה מחזירין^ל דלא יהיה כח ההדיוט חמור מהם.

בפחות משתות דמכרן קיים, הוי מחילה כדין הדיוט, אע"פ שלא הכריזו כלל כשאינם צריכים הכרזה באותה עת כגון כשמוכרים לפרוע למי שלוח לצורך קבורה, או למזון האשה והבנות או ליתן מנת ומס המלך.

ג. ז. בי"ד שמכרו דברים שאינם טעונים הכרזה וטעו בשתות מכרן בטל, פחות משתות מכרן קיים.

ואלו הם הדברים שאין מכריזין עליהם העבדים^מ, והשטרות, והמטלטלים. אלא שמיין אותם בבי"ד ומוכרים אותם מיד, ואם השוק קרוב לעיר מוליכים אותם לשוק.

והגם שקימ"ל שאין אונאה בקרקעות ובעבדים כמבואר במציעא נ"ו ע"א, זה דוקא שהבי"ד מוכרין השדה לאדם דעלמא שאינו צריך ללוקחה בשומת בי"ד בחובו, אלא ברצונו תלוי לקיחתה מהן. ולא הלוקחה בשומת בי"ד לחובו. ועיין בסמ"ע ס"ק כ"ב.

ט. כדין הדיוט דאין דרך העולם לדקדק כ"כ, אבל בשתות אע"ג דבהדיוט המקח קיים ומחזיר רק האונאה, בהקדש ובירוש תיקנו שיהיה המקח בטל. והיינו כשיראו בי"ד שהביטול הוא לטובת היתומים, דאל"כ לא גרע כח היתומים מהדיוט. סמ"ע ס"ק י"ג.

י. בטור מפורש שיש בני אדם שלא ירצו לקנות אם יכריזו, שלא יקראו אותם אוכלי נכסים המוכרזים, שגנאי הוא שקונים נכסים שצריכים למכור מפני הדוחק סמ"ע ט"ו.

כ. טור בשם הרא"ש בפי"א סי' כ'.

ל. רמב"ם בפי"ג ממכירה הלכה י'. וכתב ה"ה דסברא היא.

ועיין בביאורים דבין נתאנו היתומים או הבע"ח, ודין זה לא שייך בהחזיק הלוקח הקרקע או המטלטלין כפי שומת בי"ד בלבד, אבל אם הוסיפו על השומא והבע"ח הוסיף ונתאנה בהוספה שהוסיף, המקח קיים, אבל אם גם השמאים טעו בשומא, המקח בטל כשהיתה הטעות בשומא בשתות. נתיבות ס"ק ג' בחידושים.

מ. כתב בפעמוני זהב דבכל מקום שלא צריכים הכרזה א"צ אפי' יום אחד להכריז. ע"ש. ובגמ' אמרו הטעם דעבדים אינם צריכים הכרזה שמא ישמעו שרוצים למוכרן ויברחו, ומטלטלים ושטרות שמא יגנבו כדי ללוקחם כ"כ רש"י בכתובות ק' ע"ב. סמ"ע ס"ק י"ט.

את הספרים "דף היומי עין משפט על הדף" ו"מנחת אשר", של הרב מ. אלאחד שליט"א אב"ד בירושלים מעטורים בהסכמותיהם של גדולי ישראל, ניתן להשיג בהוצאת "כתרים" בטלפון 02-5712225 או 0584150477 email: minchat.aaa@gmail.com

עין משפט ל.

ח"מ סימן קעה סעיף מז

מד. המוכר לאשה^א או ליתומים קטנים אין בזה דינא דבר מצרא. מכר לטומטום ואנדרוגינוס אין המצרן יכול לסלקן לפי שהם ספק אשה, ומספק הם מוחזקים^ב.

הגה: ודוקא באשה שיש לה נכסים ידועים^ג, או אלמנה שאין לחשוש שמא מערימה וקונה לבעלה ואומרת לעצמי קניתי.

הגה: קנתה האשה ובעלה ביחד, אין יכולין לסלק אפי' בעלה^ד.

הגה: הקונה מן האשה^ה י"א שאין בו דינא דבר מצרא. ודוקא מצרן אינו יכול לסלק אשה, אבל שותף מסלק גם אשה ששותף עדיף^ו ממצרן.

ג. דעיקר הטעם שהמצרן מסלק שאנו אומרים שהלוקח ימצא במקום אחר והרי אשה ויתומים קטנים לאו בר הכי הם. סמ"ע ס"ק פ"ד. משא"כ בקטנים שאינם יתומים, אביהם יטרח בשבילם. אבל ביתומים קטנים אפי' יש להם אפוטרופוס אין בהם דינא דבר מצרא. וכן אפי' אם המצרן עצמה אשה אין דינא דבר מצרא כלפי אשה ויתום קטן. ש"ך ס"ק מ"ג-מ"ד. וכתב בפעמוני זהב שכאן המוכר לאשה אפי' ביש לה בעל רק שיש לה נכסים ידועים שאין לבעלה רשות בהם והכריח זה ע"ש, והגם שהביא מחלוקת בזה אין נפ"מ כיון שהלוקח מוחזק מספק.

ס. טור בשם הרמב"ם פ"ב משכנים הלכה ט"ו. ומכאן הכריח הפעמוני זהב כדברי הסמ"ע דספק שלהם עדיף מודאי של המצרן ודלא כמו שכתב הש"ך בימי חורפו בס"ק מ"ה, ובס"ק ס'. דמחלק בין אם המצרן הוא ודאי להיכא שהוא רק ספק ע"ש.

ע. היינו נכסים שאין לבעלה רשות בהם. סמ"ע ס"ק פ"ה.

פ. כיון שלאשה יש נכסים ידועים שאין לבעלה רשות בהם, ואין יכולין לסלקה, מש"ה גם בעלה אין מסלקין. סמ"ע ס"ק פ"ו. אבל היום שקונים דירה הגם שנרשמת על שם שניהם כיון שבחלקה של האשה יש לבעלה רשות בו יש דינא דבר מצרא.

צ. ב"י בשם תלמידי הרשב"א. וה"ה מיתומים קטנים. ואפי' יש למצרן היזק ראייה מבית זה אינו מסלק הלוקח. כ"כ הש"ך בס"ק מה-מו. והטעם דהקונה מן האשה אין דינא דבר מצרא. כתב הסמ"ע בס"ק פ"ז משום שאין לה מי שיפקח על עסקיה, רצו חכמים שיהיו מעשיה קיימין, ע"ש. וכתב בפעמוני זהב אף שיש לה בעל הוי אין לה מי שיפקח בעסקיה. ובהגהות מוהר"ר עוז"ר דחה טעם הסמ"ע וכתב דבריב"ש כתב הטעם הואיל ויש לבעל פירות בנכסי אשתו בחלק שקנתה א"כ הרי הוא מצרן. ונפ"מ בטעמים אם הבעל והאשה קנו בזה אחר זה הוא מחצית היום והיא מחצית למחר, ועיין בפעמוני זהב.

ק. אף שוכר אינו עדיף ממצרן. נתיבות ס"ק נ"ב. ובפעמוני זהב כתב דגם שותף לא אלים רוחו לדחות הלוקח אם ישנם כמה סניפים לסייע ללוקח ולא כלל הוא.

את הספרים "דף היומי עין משפט על הדף" ו"מנחת אשר", של הרב מ. אלחדר שליט"א אב"ד בירושלים מעוטרים בהסכמותיהם של גדולי ישראל, ניתן להשיג בהוצאת "כתרים" בטלפון 02-5712225 או 0584150477 email: minchat.aaa@gmail.com

עין משפט מ.

ח"מ סימן קעה סעיף יב. מט

יב טו. אם היה מצד אחד של השדה הנמכרת מצד לאדם אחד, ומצידה השני מצד השייך לאותו אדם עם שותפו, וקדם שותפו וקנאה לשדה זו הרי זה זכה בה, ואין האחר יכול לומר לו אני ודאי מצרן ואתה ספק דשמא יפול חלקך בשדה המשותף לא לצד המיצר, אלא הרי הוא שותף בכל השדה.⁷

וכן אם שותף זה בא והוציאה מהלוקח אין הלוקח יכול לדחותו בטענה זו שהוא ספק במצרנות דשמא יפול חלקו לא מצד המיצר, אלא הרי מוציאה מיד הלוקח.

יב טז. שדה של שני שותפין ומכר אחד חלקו לאחר, המצרן יכול לסלקו, ואין הלוקח יכול לומר כיון שאין החלק שקניתי מבורר ושמא יפול חלקי שקניתי מצד אחר שאינו מצד שלך ואינך מצרן, אלא הרי זה מסלקו ללוקח כיון ששותף הוא בכל השדה.

מט נו. המוכר לשותפו במשא ומתן שלו, אע"פ שאינו שותפו בקרקע זו, זכה, ^ש ואין שאר השותפין או שאר בני המצר נוטלים עמו.

7. הרא"ש בב"מ ק"מ ע"ב. וכ"כ הר"ן שם בשם הר"י ברצלוני, דקימ"ל כנהרדעי דאפי' בכה"ג מסלקינן ליה, דכולן יש להם חלק באותה שדה של השותפות סמוך לאותו איש. ומה שכתב המחבר בתחילת הסעיף שאם היו לו הרבה שותפים לרוח אחת לשדה הנמכרת שכל אחד מהם יכול לסלק ללוקח, עיין בפעמוני זהב שהעיר דע"כ פירושו שאם מרוח אחד היו הרבה שותפים בשדה אחת וחלק אף אחד מהם לא מבורר כי עדיין שותפים הם, בכל זאת כל אחד מהם דוחה הלוקח והעיר א"כ הרי זה נכלל בתוך דברי מר"ן בסיפא של הסעיף ונשאר בצ"ע. ועוד הביא בפעמוני זהב ממשחא דרבנותא דאם מכורה לאחד שדה אחת בהטבה דהיינו מכרה לו לזמן ואם בסוף הזמן הזה יביא לו מעותיה יכול לקנות אותה בחזרה מהלוקח, בעל שדה זו שמחזיק בה בהטבה יש לו דין דינא דבר מצרא לשדה הסמוכה וק"ו מדין בעל בנכסי אשתו שיש לו דין מצרן שהרי גם שם אם תרצה האשה בכל עת תמרוד בבעלה ותטול נכסי מלוג שלה ועכ"ז הואיל וכעת יש לבעל קנין פירות בנכסיה אנו מחשבין אותו למצרן לסלק הלוקח א"כ כ"ש כשהגוף מכור לזה לזמן בהטבה שכתב לו שהוא מתחסד עמו דאם יביא לו כסף לסוף שנה פלונית אזי מחוייב למכור לו הקרקע בחזרה שקנה ממנו ובתוך הזמן שקבעו אינו יכול להכריחו לחזור ולמכרה לו ודאי א"כ שהוא עדיף מבעל בנכסי אשתו ופשוט שיש לו דין מצרן ע"ש.

ש. ודוקא בקדם השותף וקנהו, אבל אם קדם המצרן זכה ואין השותף במשא ומתן של המוכר מסלקו. סמ"ע ס"ק פ"ח.

ועיין בפעמוני זהב אם קדם ומכר לשותפו במשא ומתן ובא אח"כ שותפו באותה קרקע אם מסלקו לראשון, והסיק שמסלקו.

את הספרים "דף היומי עין משפט על הדף" ו"מנחת אשר", של הרב מ. אלחדר שליט"א אב"ד בירושלים מעוטרים בהסכמותיהם של גדולי ישראל, ניתן להשיג בהוצאת "כתרים" בטלפון 02-5712225 או 0584150477 email: minchat.aaa@gmail.com

הגה: אם הלוקח אין לו קרקע ודחוק לו הדבר, והמצרן אינו צריך לה אלא להרווחה, י"א^ה דאין בזה דינא דבר מצרא ויש חולקין. ודוקא שהלוקח מן העיר ואינו יכול למצוא בית במקום אחר אבל אם הלוקח ממקום אחר המצרן קודם לכו"ע.

עין משפט נ.ס. חו"מ סימן קעה סעיף נ.

נז. הרוצה למכור קרקע ובאו שנים ואמרו כל אחד אני אקח בדמים אלו^א, ואין אחד מצרן, אם היה אחד מהם מיושבי העיר^ב והשני שכן בשדות, שכן העיר קודם. שכן ות"ח, ת"ח קודם^ג. קרוב ות"ח, ת"ח קודם. שכן וקרוב השכן קודם. קדם אחד מהם וקנה זכה ואין חבירו שראוי היה לקודמו יכול לסלקו הואיל ואין אחד מהם מצרן.

הגה: יש אומרים שלא נקרא שכן אלא חבירו הרגיל עמו^ד, אבל מה שדר אצלו אינו כלום, ויש חולקין.

עין משפט ע.פ. חו"מ סימן קעה סעיף כג.

כח. הביאו המצרן והלוקח כל אחד מעותיו לקנות השדה, אם היו מעותיו של הלוקח טובים יותר או ממהרין לצאת בהוצאה, או צרורין וחתומין ושל המצרן מפוזרים, בטלה זכות המצרן^ה. וה"ה אם

- ת.** נ"י בב"מ ק"ח והר"ן שם, ורש"י פ"ק דב"ב ה' ע"א ד"ה ארבעה.
א. לשון הרמב"ם בסוף הלכות שכנים.
ב. ואפי' אינו דר לידו רק גר בעיר, וכן אם האחד דר סמוך לו בעיר ואינו מצרן לשדה שלו, והשני יש לו שדה סמוכה לשדותיו שכן העיר קודם. סמ"ע ס"ק צ'.
ג. עיין בפעמוני זהב שאין לנו היום ת"ח כמו שאין לנו לגבי ליטרא דדהבא אך הט"ז בס"ק נ' כתב שהגם שאין לנו ת"ח עכ"פ יש למכור תחלה לת"ח גם בזמן הזה.
ד. הגם שהרמ"א הביא סברת החולקים באחרונה, בסי' רנ"ג סעיף כ"ט סתם בפשיטות כדעה ראשונה ולא חש לסברת החולקים. כ"כ בפעמוני זהב.
ה. טור בשם הרמ"ה. והוא ממסקנת הגמ' שם ק"ח ע"ב, ופירש הרא"ש שיכול לומר המוכר אני חפץ במעות צרורין וחתומין שטוב להצניעם ואני חפץ להצניע, וכן במותרים יכול לומר אני חפץ להוציאם ואלו מזומנים בהוצאה ותלוי במה יאמר המוכר ומה נוח לו יותר וע"כ יכול לדחות המצרן.

קדם הלוקח ופרע אין המצרן יכול לסלקו אלא בכעין ^ו מעותיו.

הגה: וה"ה בכל דבר שיש הפסד למוכר לא תקנו בזה זכות למצרן.

עין משפט צ.ק. חו"מ סימן קעה סעיף כה

כה ל. אמר המצרן אני אטרה ^ז ואביא לך מעות לא ממתנינים לו ואיכד זכותו, ואם אמר אלך ואביא לך מעות אם הוא אמוד שיש לו ממתנינין לו עד שילך ויביא ^ח, ואם אינו אמוד אין שומעין לו.

י"א ^ט דאם לא ידע לפני שבא לבי"ד או לפני המוכר במכירה זו או ידע מהמכירה ולא ידע סכום המכר אף בלא אמוד ממתנינים לו שיעור עד שילך ויביא הכסף מביתו.

עין משפט ר.ש. חו"מ סימן קעה סעיף נא

נא נח. היה הקרקע של אחד והבנין או האילנות של אחר, אם יש לבעל הבנין או האילנות זכות בקרקע עצמו כל אחד מהם מצרן לחבירו לפיכך אם מכר אחד מהם חלקו השני מסלק הלוקח ^י אפי' שהוא ג"כ מצרן, אבל אם אין לבעל הבנין והאילנות זכות בקרקע ^כ וכל זמן שירצה בעל הקרקע יכול לומר לו עקור אילנותך או הרוס בנינך, אם מכר בעל הקרקע זכה הלוקח ואין בעל הבנין או האילנות יכול לסלקו. ואם מכר בעל הבנין או האילנות ללוקח בעל הקרקע מסלקו.

ו. ודוקא שיש קצת הפסד במטבע יכול לדחותו. סמ"ע ס"ק ל"ח.

ז. לשון הרמב"ם בפי"ד משכנים הלכה א'. והיינו שיעור ללכת לביתו ולחזור וכמו שסיים מר"ן.

ח. וכתב בפעמוני זהב שכמה נהגו לתת לו כ"ד שעות ולא רק שיעור ללכת לביתו ולחזור. אך סיים שזה רק לגבי חלוקת אחים ושותפים אבל במצרן נוקטים כפשטא דדינא שיעור שילך לביתו.

ט. טור בשם הרמ"ה.

י. רמב"ם פי"ב משכנים הלכה ט"ז.

כ. ואם יש לו זמן שיעמוד שם אילנותיו או בנינו, הוא במחלוקת הפוסקים אם נקרא יש לו זכות בקרקע. סמ"ע ס"ק צ"ד.

הגה: הבית והעליה של שנים ומכר האחד ביתו למצרן, אין בעל העליה יכול לסלקו שלא נקראים שותפים בעל הבית והעליה זה עם זה, אלא דינן כמצרנין ^ל.

עין משפט ת.

ח"מ סימן קעה פעיף כו

כו לא. אם המצרן רוצה לקחתה ע"מ לזורעה והלוקח רוצה לבנות בה בתים, אם זה בארץ ישראל שישנה מצוות ישוב, הלוקח זוכה ואין בה דין מצר ^מ. ויש מי שאומר שאם המצרן רוצה לנוטעה ^נ אילנות יכול לסלקו.

עין משפט א.

ח"מ סימן קעה פעיף כז

כו לב. היה בנין גבוה וחזק שמפסיק בינו ובין מצר חבירו, או קני סוף ^ס אם יכול להכניס אפי' תלם אחד בתוך הדבר המפסיק עד שיתערבו ב' השדות, דין מצר יש לו ומסלקו ללוקח ^ע.

עין משפט ב.ג.

ח"מ סימן קעה פעיף יא

יא יג. היו ד' מצרנים מצד השדה יד של כולם שוה ויחלקוה באלכסון ^פ כדי שיגיע לכל אחד חלק על פני כל שדהו.

- ל**. וכתב הסמ"ע בס"ק צ"ה דהאחרונים חולקים כאן על דברי הרמ"א וסוברים דבעל העליה ובעל הבית שותפין הם וא"כ בעל העליה שהוא שותף דוחה המצרן. והוסיף שגם מדברי הרא"ש שהוא מקור הדין משמע ממנו דבעל העליה שותף הוא, וכן הסכים הש"ך בס"ק נ"א וכן כתב הט"ז והוסיף שהרי בעל העליה יש לו שליש בקרקע, ע"ש.
- מ**. רמב"ם פי"ד משכנים הלכה א' מגמ' בב"מ ק"ח ע"ב. והב"י כתב דמשמע מהגמ' דלא שניא בארץ ישראל או בחו"ל מדלא אמרין בתים עדיף משום ישוב א"י.
- נ**. הרא"ש בפ"ט דב"מ סי' ל"ג. ואפי' אם הלוקח רוצה לבנות עליה בתים, לפי שחשובה הנטיעה יותר מבתים. כ"כ הטור ונראה משום שהאילנות מושרשים ועומדים בקרקע יותר מן הבתים. ומכאן שאם המצרן רוצה לבנותה והלוקח רוצה לנוטעה אין בה דינא דבר מצרא. כ"כ הסמ"ע ס"ק מ"ד. והט"ז כתב שזה תמוה. ועיין בש"ך ס"ק כ"א.
- ס**. כך פירש הסמ"ע "גומא" בלשון השו"ע מלשון "גמא" קנה סוף.
- ע**. רמב"ם בסוף פי"ב משכנים.
- פ**. שם בגמ' בב"מ ק"ח ואי אתי כולהו אהדדי פליג לה בקרנזיל.

אפי' היו מצרנים הרבה וקדם מצרין אחד ז' וסילק ללוקח או קדם וקנאה מהמוכר אפי' שהוא יש לו רק חלק קטן מאוד כמצרין זכה.

הגה: ולכתחילה ק' ימכור המוכר לכולם ביחד, ויש חולקין.

יא יד. באו קצת מצרנים שהם לפנינו לסלק ללוקח וקצתם אינם לפנינו הרי הם מסלקים הלוקח והיא שלהם.

ז. גמ' ואי קדים חד מינייהו זבינא זביני, וכתבו תלמידי הרשב"א פירוש בין דקנה המצרין מהלוקח בין שקנה מהמוכר, ואע"ג דחשבינן ליה כשליח דבר מצרא, לא נאמר שנעשה שליח לכולם אלא כיון שמכר לאחד שהוא גם מצרין זכה לבדו, וכ"כ ה"ה בפ"ב משכנים הלכה ה' שהוא דעת הרמב"ם.

ק. לדעה זו אם באו כולם ביחד למוכר מחוייב הוא למכור לכולם ביחד, ואפי' אם עבר ומכר לאחד, האחרים מוציאים מידו חלקם, סמ"ע ס"ק כ'. ומש"כ אם קדם אחד וקנה בלא באו ביחד למוכר ולא ביקשו כולם לקנות.

והיש חולקין פירש הש"ך בס"ק י' דלאו בביאתם תליא מילתא בפני המוכר אלא אפי' לכתחילה יכול המוכר לברר למכור לאחד מהמצרנים, אבל כל שאינם באים ביחד לכו"ע מודים שיכול למכור לאחד מהם.